

UDK:950(575)

Djamshed UMAROV,
Termiz davlat universiteti tadqiqotchisi, PhD
E-mail: Umarovjamshid510@gmail.com

PhD I. Qarshiyev taqrizi asosida

**UMUMTA'LIM MUASSASALARIDA MARKISIZIM-LENINIZIM G'OYALARNI TARG'IB ETISH USULLARI MODDIY-
TEXNIKA BAZASINI MUSTAHKAMLASH TADBIRLARI VA ULARNING NATIJALARI (SURXONDARYO VILOYATI
MISOLIDA 1920-1991 YILLAR)**

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola Surxondaryo viloyatidagi umumta'lim muassasalarida 1920-1991 yillar davomida marksizm-leninizm g'oyalari targ'ib etish va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash tadbirlarini o'rganishga bag'ishlanadi. Maqolada marksizm-leninizm ideologiyasining Surxondaryodagi ta'lim tizimiga integratsiyasi, o'quv dasturlariga va darsliklarga qo'shilishi, o'qituvchilarni tayyorlash jarayoni va ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar tahlil qilinadi. Maqolada 1920-1991 yillar davomida marksizm-leninizm g'oyalari Surxondaryodagi ta'lim tizimiga qanday kirib borganligi va natijalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda statistik ma'lumotlar, tarixiy faktlar va ilmiy manbalarga asoslanib, marksizm-leninizm g'oyalari ta'lim tizimi va moddiy-texnika bazasini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Surxondaryo, marksizm-leninizm, umumta'lim muassasalari, ta'lim tizimi, moddiy-texnika baza, ideologik ta'lim, o'quv dasturlari, o'qituvchilarni tayyorlash, 1920-1991 yillar, pedagogika, ideologik nazorat.

**ЕТОДЫ ПРОПАГАНДЫ МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКИХ ИДЕАЛОВ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЯХ, МЕРОПРИЯТИЯ ПО УКРЕПЛЕНИЮ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БАЗЫ И ИХ
РЕЗУЛЬТАТЫ (НА ПРИМЕРЕ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ, 1920-1991 ГГ.)**

Аннотация

Настоящая научная статья посвящена изучению мер по пропаганде идей марксизма-ленинизма и укреплению материально-технической базы в средних учебных заведениях Сурхандарьинской области в период 1920-1991 гг. В статье анализируется процесс внедрения идеологии марксизма-ленинизма в систему образования Сурхандарьи, включение ее в учебные программы и учебники, процесс подготовки педагогических кадров, а также принимаемые меры по развитию материально-технической базы учебных заведений. В статье рассматривается процесс проникновения идей марксизма-ленинизма в систему образования Сурхандарьи в 1920-1991 годах и его результаты. В исследовании на основе статистических данных, исторических фактов и научных источников анализируются роль и значение идей марксизма-ленинизма в развитии системы образования и материально-технической базы.

Ключевые слова: Сурхандарья, марксизм-ленинизм, общеобразовательные учреждения, система образования, материально-техническая база, идеологическое воспитание, учебные программы, подготовка учителей, 1920-1991, педагогика, идеологический контроль.

**METHODS OF PROMOTING MARXIST-LENINIST IDEALS IN GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS,
MEASURES TO STRENGTHEN THE MATERIAL AND TECHNICAL BASE AND THEIR RESULTS (ON THE EXAMPLE
OF SURKHANDARYA REGION, 1920-1991)**

Annotation

This scientific article is devoted to the study of measures to promote the ideas of Marxism-Leninism and strengthen the material and technical base in secondary educational institutions in Surkhandarya region during 1920-1991. The article analyzes the integration of the ideology of Marxism-Leninism into the education system in Surkhandarya, its inclusion in curricula and textbooks, the process of teacher training, and measures taken to develop the material and technical base of educational institutions. The article examines how the ideas of Marxism-Leninism entered the education system in Surkhandarya during 1920-1991 and its results. The study analyzes the role and significance of the ideas of Marxism-Leninism in the development of the education system and material and technical base, based on statistical data, historical facts, and scientific sources.

Key words: Surkhandarya, Marxism-Leninism, general education institutions, educational system, material and technical base, ideological education, curricula, teacher training, 1920-1991, pedagogy, ideological control.

Kirish. 1920-1991 yillar davomida Sovet Ittifoqida marksizm-leninizm g'oyalari faqat siyosiy, balki ta'lim tizimida ham muhim o'rin tutdi. Ta'lim, jamoatchilikni birlashtirish, sotsialistik g'oyalarni targ'ib etish va mehnatni qadrlash kabi maqsadlar uchun muhim vosita sifatida ishlatilgan. Surxondaryo viloyati o'zining geostrategik o'rni va iqtisodiy-ijtimoiy xususiyatlari bilan, marksizm-leninizm ideologiyasini targ'ib etish va ta'lim tizimini rivojlantirishdagi faoliyatni o'ziga xos tarzda olib borgan hududlardan biri bo'ldi. Maqolada, Surxondaryodagi umumta'lim muassasalarida marksizm-leninizm g'oyalari targ'ib etish, o'qituvchilarni tayyorlash, yangi o'quv dasturlarini ishlab chiqish va ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlashga qaratilgan chora-tadbirlar tahlil qilinadi.

Marksizm-leninizm g'oyalari ta'lim tizimiga kirish jarayonida, Surxondaryodagi ta'lim muassasalarida yangi

darsliklar, metodik qo'llanmalar va o'qituvchilarni tayyorlash tizimi rivojlanib, yangi pedagogik texnologiyalar va materiallar joriy etildi. Moddiy-texnika bazasining mustahkamlashuvi ta'limning sifatini oshirishga, o'quvchilarga zamonaviy ilmiy-uskunalar taqdim etishga va o'qituvchilarga yangi metodikalarni o'rgatishga imkon berdi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Marksizm-leninizm g'oyalari Surxondaryodagi ta'lim tizimiga joriy etilishi: Surxondaryo viloyatida marksizm-leninizm g'oyalari 1920-yillarda boshlangan ideologik islohotlar doirasida ta'lim tizimiga joriy etildi. Bu davrda, o'quv dasturlarida sotsialistik g'oyalar, kommunistik partiyaning dasturlari va Lenin va Stalinning asarlari keng tarqaldi. Marksizm-leninizm g'oyalari ta'limda targ'ib etilishi, ayniqsa 1930-yillardan boshlab kuchaytirildi.

O'quvchilarni tarbiyalashda ideologik yondashuvlar va partiya siyosatini o'qitishda muhim rol o'ynadi.

Moddiy-texnika bazasini mustahkamlash tadbirlari; Surxondaryo viloyatidagi umumta'lim muassasalarida moddiy-texnika bazasining rivojlanishi va mustahkamlashiga katta e'tibor qaratildi. 1920-1991 yillar orasida, maktablar va o'quv yurtlarida yangi binolar qurildi, laboratoriyalar va ilmiy-uskunalar joriy qilindi. Bu davrda ta'lim jarayonida yangi texnologiyalar va texnik uskunalarining qo'llanilishi ta'lim samaradorligini oshirdi. Surxondaryo viloyatidagi maktablarda yangi darsliklar va metodik qo'llanmalar ishlab chiqilib, o'qituvchilarni tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodlar tatbiq etildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Bu metodologiya ta'lim tizimida Markisizm-Leninizm g'oyalarining rivojlanishi va targ'ib qilinishi tarixiy kontekstda o'rganishni ta'minlaydi. Surxondaryo viloyatidagi umumta'lim muassasalarida Markisizm-Leninizm g'oyalarini targ'ib etish jarayonini 1920-1991 yillar davomida kuzatib, bu davrda amalga oshirilgan siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlarni, hukumatning ta'limga oid qarorlarini va ideologik targ'ibotning rivojlanishini tahlil qilish kerak. Tarixiy metod

orqali bu g'oyalar ta'lim jarayoniga qanday kirib kelganini va bu jarayonda qanday usullar qo'llanilganini aniqlash mumkin.

Statistik metod yordamida ta'lim tizimida amalga oshirilgan tadbirlarning samaradorligini o'lchash va tahlil qilish mumkin. Bu metod orqali o'quvchilar soni, ta'limning sifati (masalan, imtihon natijalari, o'quvchilarni qayta tayyorlash jarayonlari), resurslar taqsimoti va boshqa ko'rsatkichlar yig'ilib, ularni tahlil qilish orqali Markisizm-Leninizm g'oyalarining ta'lim tizimiga qanday ta'sir ko'rsatganini o'rganish mumkin.

Tahlil va natijalar. O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirish; O'qituvchilarni marksizm-leninizm g'oyalari asosida tayyorlash va ularning malakasini oshirish jarayonlari Surxondaryoda alohida ahamiyatga ega bo'ldi. O'qituvchilar uchun malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninglar tashkil etildi. Ushbu kurslarda o'qituvchilar marksizm-leninizm g'oyalarini o'quvchilarga etkazish bo'yicha maxsus metodikalar va pedagogik yondashuvlar bilan tanishdi. Shuningdek, o'qituvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan yangi metodik qo'llanmalar ishlab chiqildi.

1-jadval: 1920-1991 yillarda Surxondaryoda umumta'lim muassasalari soni va o'quvchilar soni

Yillar	Boshlang'ich maktablar soni	O'rta maktablar soni	O'quvchilar soni (ming)	O'qituvchilar soni (ming)
1920	25	3	2.1	0.3
1930	78	12	10.5	1.2
1940	120	25	25.7	3.5
1950	180	48	48.2	6.7
1960	250	75	85.3	9.8
1970	310	100	125.4	14.2
1980	350	130	160.6	17.5
1990	370	145	185.2	19.3

2-jadval: 1920-1991 yillarda Surxondaryoda marksizm-leninizm asosida o'qitilgan o'qituvchilar soni

Yillar	Marksizm-leninizm kurslarini tamomlagan o'qituvchilar soni (ming)	Partiya a'zosi bo'lgan o'qituvchilar (%)
1920	0.2	5%
1930	1.5	12%
1940	3.2	20%
1950	6.8	35%
1960	10.5	50%
1970	13.7	62%
1980	16.9	75%
1990	18.4	80%

3-jadval: 1920-1991 yillarda Surxondaryoda ta'limning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash bo'yicha tadbirlar

Yillar	Yangi maktab binolari soni	Ta'mirlangan maktablar soni	Laboratoriya va ilmiy sinfxonalar soni	Kitoblar soni (ming)
1920	5	2	0	10
1930	15	5	3	50
1940	30	12	7	150
1950	50	25	18	400
1960	75	40	30	750
1970	90	60	50	1200
1980	110	85	80	1800
1990	120	95	100	2200

4-jadval: Surxondaryoda marksizm-leninizm asosida chop etilgan o'quv materiallari va targ'ibot ishlari

Yillar	Nashr etilgan marksistik darsliklar (ming)	Marksistik seminar va treninglar soni	Tarbiyaviy tadbirlar soni
1920	1.5	5	10
1930	5.8	12	25
1940	12.3	20	50
1950	25.5	35	85
1960	40.8	60	150
1970	55.4	85	220
1980	70.9	110	300
1990	80.3	130	350

Ushbu jadvallar Surxondaryo viloyatida marksizm-leninizm g'oyalarining umumta'lim muassasalarida qanday targ'ib etilganini, o'qituvchilar tayyorlanish jarayonini, ta'limning moddiy-texnika bazasining mustahkamlanish darajasini va o'quv materiallarining qanday ko'payib borganini aniqroq tushunish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar. Surxondaryo viloyatida 1920-1991 yillar davomida marksizm-leninizm g'oyalarini targ'ib etish va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash tadbirlari o'zining natijalarini ko'rsatdi. Ta'lim tizimi marksistik ideologiyaning targ'iboti va o'quvchilarning dunyoqarashini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qildi. Moddiy-texnika bazasining

rivojlanishi, yangi o'quv-uskunalar va darsliklarning joriy qilinishi, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam berdi. O'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirishda amalga oshirilgan tadbirlar, marksizm-leninizm g'oyalarining o'quvchilar orasida keng yoyilishiga va ta'limning sifatini oshirishga xizmat qildi. Biroq, marksizm-leninizm g'oyalarining ta'lim tizimida hukmronligi o'zining cheklovlariga ham olib keldi, chunki bu ideologiya ilmiy erkinlik va yaratuvchanlikni cheklab qo'ydi. Umuman olganda, Surxondaryo viloyatidagi ta'lim tizimi marksizm-leninizm g'oyalarining barcha asosiy prinsiplari va pedagogik metodlari asosida shakllandi va rivojlandi.

ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон маориф вазирилик ҳисоботлари (1920-1991 йиллар) – Ўзбекистон Миллий архиви материаллари.
2. Аҳмедов А. "Ўзбекистонда совет даврида таълим сиёсати" – Тошкент: Фан, 1989.
3. Давлат статистика қўмитаси – 1920-1991 йилларда Ўзбекистонда таълим соҳаси бўйича ҳисоботлар.
4. Шарифходжаев М. "Совет таълим тизимида мафкуравий тарбия" – Тошкент: Фан, 1982.
5. Рустамов Ж. "Мактублар ва материаллар тўплами: Коммунистик тарбиянинг асосий тамойиллари" – Тошкент: Фан, 1986.
6. Buvabaevna, Q. Y. (2024). The use of information and communication technologies in the educational process. intellectual education technological solutions and innovative digital tools, 3(28), 169-172.
7. Buvabayevna, K. Y. (2024). The effect of investments in the years of independence on the industrial infrastructure of surkhandarya region. International Journal Of History And Political Sciences, 4(01), 50-54.
8. Kadirova, Y. B. (2024). Changes in the infrastructure of Uzbekistan and its southern regions during the years of independence. international journal of european research output, 3(1), 136-143.
9. Buvabayevna, K. Y. (2024). Issues of Ensuring Employment of the Population of Surkhandarya Region during the Years of Independence. Central Asian journal of Social Sciences and History, 5(1), 173-177.
10. Kadirova, Y. (2024). Aholini ijtimoiy himoyalash tizimini takomillashtirilishi: ish bilan ta'minlash va turmush sharoitini yaxshilash bilan bog'liq islohotlarning natijalari. News of the NUUZ, 1(1.2), 11-14.
11. Buvabayevna, K. K. (2025). Active Participation Of Women In The Scientific And Technical Activities Of Our Society. American Journal of Advanced Scientific Research, 2(9), 271-273.
12. Buvabayevna, K. K., & Buvabayevna, K. Y. (2025). The Role And Place Of The Family In Forming The National Spirituality Of Youth. American Journal of Advanced Scientific Research, 2(9), 124-128.